

"בווינגראד": אחר פינוי הנשים והילדים הבריטיים הסתגרו בגיטות מרוכזים. הדבר היה יעיל מבחינת השמירה על חיי הבריטים, אך פגע ביותר בפרסטיגיה הבריטית בארץ ובחול. כשהופיע שם הלעג "בווינגראד" נסתם, למעשה, הגולל על האפשי רות של שלטון בריטי סדיר בארץ-ישראל. בתמונה: קהל ירושלמי נאסף ליד המחסומים כדי להוציאם בתרועה עם הסתלק הבריטים.

הרגע האחרון: הזגל הבריטי מורד מן התורן במל חיפה, כשאחרוני השליטים האזרחיים והמפקדים הצבאיים עוזבים את אדמת ארץ-ישראל.

השרידים יוצאים: הכיתות האחרונות של 84,000 החיילים הבריטיים עולים על אניותיהם, בהשאירט מאחוריהם את השאלה: מה היה מקומם האמיתי של אצ"ל ולח"י בהתפתחות המאורעות שגרשה אותם?

חבלה בחו"ל: בנין הצירות הבריטית ברומא שהותקף ונהרס ע"י ש"ל יחי אצ"ל. פגולה זו זרעה בשנתו תדהמה בלב השורות הדיפלומטי הבריטי ומילאה את הכריתות הראשיות בעתוני העולם. אולם התקוות ה גדולות אשר המתחרת תלתה בפעולות באדמת נכר — מלבד רצה ה' לורד מוין — לא נשאו פרי רב. המחחרת בחו"ל נשארה ברוכה בידי חו"בבים, שלא הגיעו לידי ה-מקצועיות הגבוהה שהושגה בארץ כפרי ה' נסיון הארץ והמתמיד.

שניה רצה למנוע חבלה גרמנית באותו נפש, לפני כיבושו חזרה עלידי הבריטים, לפי דעה שלישית סייר בעורף האויב וגילה לאנגלים כי הצבא העיראקי בורח מבאגדאד. לפי סברה רביעית (הנמסרת בספר מלחמת-השחרור) רצה לחסל את חגי אמינן ששהה בבגדאד כשותפו של ראשיד עלי.

בעיראק נהרג יחד עם כמה קצינים אנגלים. האנגלים במקום, שלא ידעו מיהו, קברוהו בשם "בן-משה". אחר מותו נודע להם שמו הנכון, הוסיפו על המצבה את התואר "קפטן". **בן-גוריון שתק.** היחסים בין שני הארגונים בארץ נשארו מרים. מרבית אנשי לח"י (כפי שנקרא עתה ארגונו של יאיר) ישבו במעצר, עד לבריחה ההמונית דרך המנהרה האגדתית מלטרון. מצב-הרוח באצ"ל היה ירוד, אחרי תקופת ה"הפוגה", רבים מן הוותיקים עזבוהו. מפקדו היה יעקב מרדור (וינארסקי), בן 29, יליד פולין שהע' פיל ארצה בהיותו בן 20, היה מפקד אצ"ל באזור פתח-תקוה, עבר קורס של אצ"ל בפולין (בעזרת קצינים פולניים), נלוה אל רויאל בשליחותו העיראקית.

מרדור רצה להמשיך בפעולה לצד הבריטים נגד הנאצים. הוא נכנס למ"מ עם ההגנה בימי אל-עלאמיין כדי לחלק את ה' עבודה למקרה של פלישת רומל, אך המו"מ נכשל עקב דרישת ההגנה לחיסול אצ"ל. גם האנגלים לא קיבלו את הצעתו להצניח יחידות-נוקמים של אצ"ל באירופה.

ענין סטרומה, אנית המעפילים שטבעה בים השחור אחרי שלא ניתן לה להגיע לארץ, והשוואה האירופית שהפכה או לעוב' דה ידועה, שיכנעו את מרדור שהגיעה השעה לפעול נגד האנגלים. התכנית הראשונה היתה לחסוף את הצניח העליון, הארוול מק' מייקל, לכלאו בתא תת-קרקעי. התכנית הוכשלה, בעיקר עקב הפרת-משמעת פנימית באצ"ל.

גם נסיון אחר, חשוב יותר, נכשל. כמה צעירים, חברי ההגנה, בראשותו של יגאל הורוביץ, צבר נהללי, איש הנוער העובד" (וכפי שטוענים: ביזמתו של משה דיין, איש נהלל), יזמו תנועה לאיחוד כל ארגוני המחתרת, בשם "עם לוחם". הם פנו לבן-גוריון, שלא נתן תשובה סופית, אך נתן להבין כי הוא מוכן לראות ולשמוע. הצעירים שידרו כמה קריאות נלהבות ב' תחנת אצ"ל, הכריזו על איחוד הנוער הלוחם. ואז ירדה עליהם ידו של גולומב, שגרשם מן ההגנה אחרי משפט צבאי. בן-גוריון שתק.

מאוכזב, התפטר מרדור מתפקידו כמפקד ראשי של אצ"ל, מסר את התפקיד לאדם חדש, עורך-דין ונציב ביתר בפולין, שהגיע זה עתה לארץ כטוראי של צבא אנדרס, שהביא עמו פרס' טיגה רבה: מנחם בגין.

החוגים הרעננים דרשו פעולות. עם עלייתו של בגין על הבמה חלה תמורה גדולה. רבים מאלה שפרשו בימי הפילוג חזרו. החל שלב חדש, השלב האחרון של המחתרת שהר' ביל במלחמה הגלויה. סיסמתו של יאיר — מלחמה בכובש הזר (הבריטי) — היתה עתה נחלת שתי המחתרות, כשמפרידה ביי' ניהן רק ההשקפה על דרכי-הביצוע והמבנה הפנימי: אצ"ל דגל בשיחוק מנגנון השלטון תוך כדי מניעת אבדן חיים ככל האפשר, הוסיף לראות בעצמו צבא-שחרור גרידא. לח"י זילזל בסייגים אלה, האמין במלחמה בלתי-מוגבלת, ובעיקר בהריגת אנגלים, הסלת אימת-מוות על כל חייל וכל אורת בריטי בארץ. בניגוד לאצ"ל ראה את עצמו כמפלגה פוליטית מזוינת, החל מגבש אידי' אולוגיה חדשה (אם כי קלושה), המשיך בדרכו של יאיר ברוח "אויבו של אויבי הוא ידידי". אלא שהפעם היו הקריצות מכוונות לא לאיטלקים, שמדינתם התמוטטה, אלא לסובייטים, הכוח העולה.

שלב זה של המלחמה נבע אף הוא מן התמורות החברתיות שחלו בארץ. המורד הוא שגרמו לכך דוקא האנגלים. כשנותקו דרכי האספקה האירופיות עודדו את הקמתה של תעשיה בארץ. גל של עושר הציף את הישוב. רמת-החיה עלתה פלאים. הישוב התפתח, פיתח שרר' תים ממלכתיים מסופעים, הפך יותר ויותר עם עצמאי, בסיס יציב לקיום מדינה. קיומו של משטר קולוניאלי נראה יותר ויותר בלתי-טבעי בתנאים אלה. השאלה היתה רק כיצד להשיג את העצמאות, אם בהדרגה או מיד, אם בתחום האימפריה או מחוצה לה, אם בכל הארץ או (המשך בעמוד 12)

נשואה בחובה את השלב הבא של המחתרת. מיד עם הפעולות הראשונות נגד האנגלים נאסר בשדה התעופה בלוד דוד רויאל (שנקרא בשם המחתרת "בח"). במאסר הודה רויאל בגאחה שהוא מפקד אצ"ל. ומקבל על עצמו אחריות למעשיו. האנגלים לא תלוהו, אלא שלחוהו למחנה המעצר בסרפנד. הפיקוד עבר לידי המפקדה, בת ארבעה חברים. ההנהגה המעשית עברה לידי אדם שהיה שונה מאד מרויאל: אברהם שטרן, המכונה "יאיר".

יאיר היה מבוגר בשלוש שנים מרויאל. הוא לא חשב עצמו חייל, כרויאל, אלא מהפכן. אחר נעורים קשים, מבודד ממשפחתו, עלה בן 17 לארץ מפולין, למד בגימנסיה העברית בירושלים. כרויאל הצטרף להגנה ב-1929, אך נסע לאיטליה ללמוד באוניברסיטה של פירנצה. שם ראה מקרוב את משטר מוסוליני, הושפע מן הרוח הכללית ששררה אז באירופה המרכזית. כשחזר לארץ היו השקפותיו מגובשות: בעולם שולט הכוח, מעוט קטן עושה את ההיסטוריה. מקצועו החדש: מהפכן מקצועי.

ראש-הקבוצה בהגנה ה"מניית" עלה במהרה כשקם אצ"ל. אולם בניגוד לרויאל, סרר למשמעתו של ז'בוטינסקי, התיחס שטרן בזלזול גלוי לפוליטיקאים. הדעה שיש לבעוט באנגלים כדי לרכוש את ידידותם נראתה לו מגוחכת. בסוף 1938 נפגש עם ז'בוטינסקי באירופה. הפגישה לא היתה מוצלחת: הצעיר הצנום ואכול הקנאות לא מצא חן בעיני ז'בוטינסקי, חובב המור, ואילו דעותיו של ז'בוטינסקי, הליברלי הבורגני, נראו בעיני שטרן כשריד של המאה הקודמת, מיושנות עד אין גבול. הוא התכוון בשקט לתפוס את השלטון על אצ"ל.

התקפת לב כאמריקה. כשנאסר רויאל נראה לשטרן כי באה שעתו. הוא הגביר את הפעולות נגד האנגלים, הכניס בהדרגה, באופן בלתי-מורגש כמעט, רוח חדשה לארגון. התכנית היתה לשחק, במשך הזמן, את מנגנון השלטון הבריטי. אולם בראשון לספטמבר פרצה המלחמה. לילה קודם לכן נאסרה כל מפקדת אצ"ל על גג ברחוב אהרונוביץ בתל-אביב, הועברה ל' מחנה-המעצר בסרפנד.

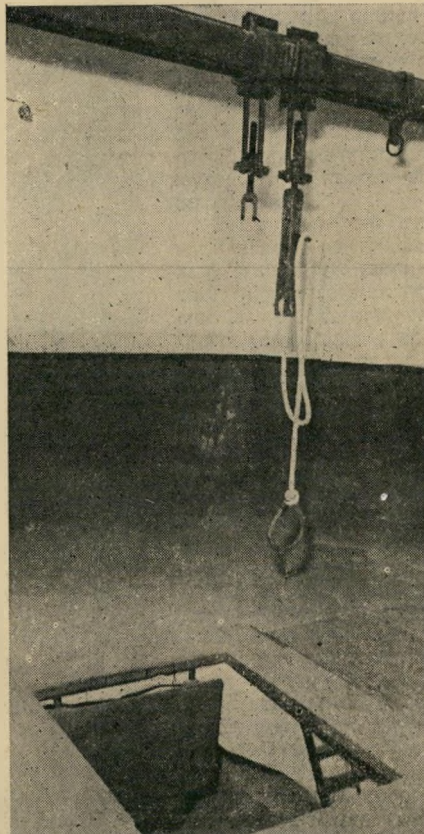
לפי דרישת ז'בוטינסקי הכריז הארגון על "הפוגה" לתקופת המלחמה, מתוך הנחה שאסור להפריע לאנגלים ללחום בהיטלר. כשנודע הדבר לאנגלים שיחררו את רויאל, אחר התערבותו ה' אישית של פנחס רוטנברג.

משך כמה חודשים היה הכל שקט. הארגון עסק בגילוי הגייס החמישי ומחבלים במאמץ המלחמה. ואז עשו האנגלים את טעותם הגדולה: הם שיחררו את יאיר וחבריו.

יאיר יצא ממחנה-המעצר כשמנוי וגמור אתו להוציא את רויאל מן האצ"ל. הוא עלה בליות חבריו ליישובת ההנהגה הריב' ז'בוטינסקי, עורר המולה בה פרצה כמעט תגרת ידיים. רויאל, ש' הואשם בשיחוף פעולה עם הבולשת הבריטית תמורת שיחרורו, התפטר. אולם כשנודע הדבר לז'בוטינסקי יצא מכליו, פקד על רויאל לחזור לתפקידו. יאיר לא הכיר בשיבתו של רויאל. האר' גון התפלג. כעבור כמה ימים מת ז'בוטינסקי מהתקפת-לב באמי ריקה.

הפירוד חיסל את הארגון כמעט לחלוטין. שרידים נשארו עם רויאל, שהוסיף להטיף ל"הפוגה" למשך המלחמה (פרט להעפלה), שרידים אחרים נשארו עם שטרן, שהקים את "הארגון הצבאי ה' לאומי בישראל", הטיף לגירוש האנגלים מן הארץ ולכריחת ברית עם כל אויבי בריטניה — בעיקר עם איטליה של מוסוליני.

אחרי מותו, "קפטן". שני המנהיגים ירדו מן הבמה כמעט בעת ובעונה אחת. אחר כמה מעשי רצח בתל-אביב שמו האנגלים פרס של 1000 לא"י על ראש יאיר. כעבור כמה ימים מצאו את המחבוא ברחוב מזרחי ב' מס' 8 בתל-אביב. ביום 12.2.41, בשעה אחת בצהריים, הקיפו את הבית, פרצו את הדלת לדירה, מצאו את יאיר בארון, כבלוהו אל כסא, ירו בו בגב. לא ידוע אם הפרס של אף לא"י שולם למישהו או לא. כמה חדשים לפני זה פגע הגורל ברויאל. מותו היה אופייני לו, כפי שסופו של יאיר היה אופייני לזה. כשדפן מרד ראשיד עלי בעיראק ונראה כי המרחב הפול לידי הגרמנים העולים עליו מבגדאד, מדממת ומאל-עלאמיין, התנדב לעזור לבריטים, נסע לעיראק. מטרתו לוטת בערפלי: לסי דעה אחת רצה לחבל בגופת העיראקי שי פול לידי הגרמנים, לפי דעה

הפמל: חבל התליה ודלת-המוות הירודת בעכו.